

Ars Organi 51 (2003) december

A téli lapszám élén Albrecht Lobenstein írása áll, mely az *erfurti Kaufmannskirche orgonáinak történetét*, s azoknak a tübingiai zenei életben betöltött szerepét ismerteti a XVI. század elejétől napjainkig.

Sebastian Adamczyk *Lublina János tabulatúráskönyvének 1540-ben lejegyzett orgonahangolási rendjét ismerteti* és elemzi. A hangolásmód valamennyi hang-nem használatát lehetővé teszi, azonban —szemben a ma általánosan használt egyenletes temperatúrával— mindegyiknek marad saját hangolási jellegzetessége. A szokásostól távoli hangnemeket a korban nemcsak kísérőszólamok transzponálásakor használták, hanem azok a század második felétől itáliai orgonaművekben is egyre gyakrabban fordultak elő.

Heddo Heide írásában *François Joseph Fétis* belga zenetörténész, zenetudós, pedagógus „*Le parfait organiste ou Traité complet de l'art de jouer l'orgue* [A tökéletes orgonista, avagy az orgonajáték művészetének teljes ismertetése]” című, négyrészes művét mutatja be. Az 1830 körül keletkezett „*Traité*” első része a gregoriánál, orgonaépítészeti kérdésekkel és a hangszer előadói használatával foglalkozott, a második a katolikus istentiszteleten az orgonistával szemben támasztott elvárásokat, különösen a *cantus planus* kezelését tárgyalta az itáliai, osztrák, francia és spanyolországi gyakorlat figyelembevételével. A harmadik rész a protestáns orgonistáknak készült a korál kíséretének és előjátékok készítésének bemutatásával, ugyancsak kitekintve a német, francia, angol és holland rítusokra. A negyedik rész az itáliai, német és francia orgonazene történetéről adott áttekintést a XVI. századtól 1830-ig. Ehhez egy 58 orgonaműből, főként német kompozíciókból álló antológia csatlakozott, majd Fétis ismertette egy eszményi orgonista-könyvtár katalógusát orgonatörténeti, orgonaépítészeti könyvekkel, orgonaiskolákkal és különféle orgonadarab-gyűjtemények címeivel. Heide tanulmányában feltárja Fétis műve keletkezésének előzményeit, körülményeit, s felveti az antológia ismeretlen vagy kétes eredetű műveivel kapcsolatos problémákat. Ha a gyűjtemény első három része szerencsétlen módon még a kinyomtatás előtt nem kallódott volna el, tájékozódásul szolgálhatott volna ahhoz, hogy milyen szerepet játszott az orgona a különféle rítusokban a XIX. század első harmadában. A fennmaradt negyedik rész nemcsak a kor élénk érdeklődését bizonyítja letűnt századok zenéje iránt, hanem szerzőjének jártasságát is igazolja orgonaépítészeti, -történeti és -zenei területen. Heide írása közli Fétis antológiájának műjegyzékét és függelékes katalógusát.

Andreas Richter egy *műkedvelő orgonaépítők számára készült könyvet* ismertet. A mű egy három és fél regiszteres háziorgona építéséhez ad 166 oldalon ábrákat, s közöttük holland, német és angol nyelvű magyarázatokat.

Günter Lade cikkében összefoglalja a *bázei Münster* hét évszázados orgona-történetét, majd részletezi a 2003 *pünkösdjén felavatott új orgona* (Mathis /Näfels, IV/78) tervezésének problémáit, s bemutatja a hangszeret. A megbízó először meghívásos pályázaton tizenhat orgonaépítő közül kiválasztotta a hangszer készítőjét, majd hasonló eljárásban négy építész kért fel a templomtérbe illő orgonaszekrény tervének elkészítésére. A neves szakértőkből álló zsűri döntése alapján Peter Märkli zürichi építész pályatervét valósították meg. Az orgonaszekrényt két álló téglatest alkotja, ezek rálátást biztosítanak a nyugati fal gótikus ablakára, s kiemelik az egykori kórusrekesztőből készített karzat építészeti formáit. Az orgonaház sem formájában, sem részleteiben vagy díszítésében nem idéz történeti példákat. Elkészítéséhez mintegy 46 m³ tölgyfát használtak fel.

A továbbiakban egy új kétmanuálos, 24/22 regiszteres hangszerrel és egy 1722-ben illetve 1738-ban épült egymanuálos, pedálos műemlékorgonáról olvashatunk, majd egy eredetileg 1704-ben készült krakkói hangszer sok feltételezésen alapuló rekonstrukciójáról (kiegészítéséről) értesülhetünk. Az orgonák bemutatását két különleges holland hangszer, egy 1786-os, szekreter formájú orgona és egy új, váltócsúszkákkal ellátott kisorgona leírása zárja.

A *hírek* között találjuk Andreas Rockstroh összefoglalását a 350. éve született Johann Pachelbel életútjáról, majd Michael Christian Müller a Német Szövetségi Köztársaság műemlékvédelmi szakembereinek 2003. évi hannoveri találkozójáról számol be. Az előadások az orgonák védelmének alapelveit és módszereit igyekeztek áttekinteni. Az elhangzottakból kitűnt, hogy „egy ilyen összetett kulturális emlék megőrzésében, mint amilyen az orgona, csak specializált szakértők együttműködése nyújtja a lehető legnagyobb biztosítékot műemlékvédelmi szempontból mértékadó és az egyházzenei gyakorlat számára is értelmes megoldások megtalálásához.” — Herbert Kuen a 2003. október első napjaiban Innsbruckban tartott orgonás rendezvényekről tudósít; többek között az 1675-ben Daniel Herz által épített és most restaurált mechanikus multiplex orgona felavatásáról. — Ugyancsak a hírek között olvashatunk a XX. századi német katolicizmus egyik legtermékenyebb komponistájának emlékét ápoló Hermann Schroeder Társaság 2003. évi 8. kongresszusáról, a lettországi Liepāja (Liebau) barokk előzményekre visszamenő, 131 regiszteres romantikus mammutorgonájáról, valamint a hollandiai „nyitott orgonák napja”-ról, melyen az érdeklődők számos templomi orgonát tekinthettek meg és próbálhattak ki. A hírrovatot a GdO 2003. évi bochumi orgonás találkozójáról és taggyűléséről készült részletes tudósítás zárja. A Ruhr-vidéki találkozó egyik különlegessége egy japán harmóniumvirtuóz fellépése volt, aki szinte kizárólag eredeti harmóniumkompozíciókból összeállított műsorával és a hangszer értő kezelésével bebizonyította, hogy instrumentuma nem orgonapótlék, hanem önálló hangszerfajta.

A *szemle* rovattal többek között a Danzigi Zeneművészeti Főiskola által háromévenként —2003-ban immáron 12. alkalommal— megrendezett orgonás konferenciákról, s az azokon az utóbbi években elhangzott, most kiadott előadások tartalmáról olvashatunk.

Enyedi Pál